

TANEC V ČASE KORONY

Text Petra Fornayová

Dejiny umenia sú do určitej miery dejinami komplexnej infraštruktúry, ktorú vytvoril rozvoj vzťahov medzi umelcom a ekonomickou mocou. Takáto situácia zbavuje umelca (ako aj každého výrobcu) možnosti slobodnej voľby v dominantnom systéme ekonomických vzťahov. Ale zároveň objektívny rozpor esencie umenia a jeho trhovej funkcie ponecháva umelca v špecifickom priestore slobody tvárou v tvár drvivej hegemonii trhu.
Victor Lopéz Zumelzu: *How Free Is Art?*

Korona bude pre mňa navždy metaforou pre vypnutie. Spoločné, kolektívne vypnutie. Prestávka v šialenom a nezastaviteľnom kolobehu fundraisingu, premiérovania, reprízovania, organizovania, odolávania byrokracii a dokazovania svojej spôsobilosti zotrvať v nie ideálnom systéme a v nie ideálnom svete. Neoliberálny trh ukrajuje z pomyselnej umeleckej slobody čoraz väčšiu časť. Tvoríme v deadlinoch a presne vymedzených časových slotoch. Chcelo to nádyh. Po mnohých rokoch som bola v prírode takmer každý týždeň a sledovala modrú oblohu nepretnutú desiatkami bielych čiar lietadiel, ktoré by inokedy turistov prevážali sem a tam, hore a dole, zatiaľ čo by tí bažili po nezmyselných selfíčkach pri pamiatkach, ktorých názov si rovnako ako nových priateľov, zážitky, spomienky jednoducho externalizujú na harddisk s hlúpu nádejou na ich neskoršie vylovenie.

Ale ako mnoho iných divadelníkov, bola som vystavená jednoduchému faktu – tanec a divadlo sú s týmto stavom nekompatibilné. Z konštatovania, že potrebujeme diváka viac ako akékoľvek iné umenie, sa stalo kliše, ktoré ale stále platí. Posledné dva roky súčasnému tancu a pohybovému divadlu príliš nepomohli, ale možno sme niektorí dospeli aspoň k poznaniu, že musíme hrať s rozdanými kartami, prípadne si vedieť vypýtať či nájsť nové karty.

V produktovo orientovanom postkapitalistickom systéme vytvárania umeleckých produkcií (či niekedy jednoducho len výroby produktov) nastal v čase korony prvý a zásadný problém – dodržanie termínov „odvzdania“ produktu. Fond na podporu umenia to ako jeden z hlavných hráčov podpory umenia na Slovensku našťastie pochopil, hoci nie dostatočne včas, a umožnil presúvanie projektov na neskoršie obdobie (byrokracia, ktorá sprevádza akýkoľvek umelecký proces, však bola i naďalej zachovaná). Ostatné podporné schémy nezriadovanej scény (BRDS, Ars Bratislavis, neskôr Nadácia mesta Bratislavy, a i.) zareagovali podobne – vytvorili systém komunikácie s prijímateľmi grantov, ktorý zaručoval možnosť oddialenia realizácie projektu. Aj v tomto bol markantný rozdiel medzi zriadovanou a nezriadovanou scénou. Ak to trochu jednoducho nehrali. Bodka. Umelci nezriadovanej sféry však boli úplne off, vypnúť, nič, žiadna inštitúcia, kde beží plat a sociálne poistenie. A tak ako v rozprávke, neostávalo im nič iné, ako niečo vymyslieť – spôsob, ako produkovať, nevracať granty a nevystaviť sa neexistencii príjmu. Pretože je to tak – poznámky „umelci žijú z grantov“ sú síce nevysslovne hlúpe (pretože ich autori netušia o mechanizme a dôvodoch existencie takéhoto systému podpory ani len za máčny máčik), ale fakticky popisujú reálny stav. Umelci, ktorí chcú umenie robiť aspoň čiastočne mimo spomínaného produktovo orientovaného, „divákovi sa približujúceho“ systému, žijú z grantov (pokiaľ sa, samozrejme, nenachádzajú v manželskom zväzku s auditorom, právničkou, senior manažérom nadnárodnej korporácie atď., ktorí svoju polovičku ľúbia a zároveň podporujú súčasné umenie). Najvyššia šarža, ministerstvo kultúry našej republiky, zahájilo počnúc

koronou svoje – de facto doteraz trvajúce – mlčanie, nevýrazné bytie s občasnými výkrikmi z tmy nevedomosti a nehoráznej nezorientovanosti vtedy čerstvo dezignovanej pani ministerky.

Po prvotnom šoku zo všeobecného lockdownu, ktorý znamenal zatvorenie všetkých divadiel, kultúrnych centier a skúšobných priestorov, sme sa pomaly začali spamätávať a každý v rámci svojich subjektívnych možností a schopností ignorovať strach, ticho, samotu a nekonečný stres z testovaní, karantén a možného infikovania (sa) ponúkoť sebe samému – s naivnou vierou, že to prinesie blaho aj celej širokej spoločnosti – únik v podobe kreovania plánov a nových projektov. Živé umenie sa preklapilo do online priestoru, naučili sme sa, ako streamovať, koľko nám treba kamier, aký potrebujeme signál, kam dať mikrofón a odposluchy. Úžasné technické aparátiky a rozličné virtuálne platformy vytvárali zdanie, že to dáme aj takto. A síce sa po pár mesiacoch chcelo pri spomenutí zoom meetingu a online streamu zvracať aj tomu najzarytejšiemu prívržencovi technologického pokroku, naproti lekárom a sestričkám v kozmických overaloch, dennodenne vystaveným riziku nákazy, tu nešlo o život. Hoci, keď sa na to pozrieme zo širokej perspektívy, platí, čo povedal klasik – tu je to aj tak všetko jedno. Pretože žijeme v spoločnosti, ktorá si nie je vedomá, že umenie potrebuje, takže keď ho nemá, nevádi jej to, nevníma prepád, nesleduje to, nezaujíma ju, že nie je, že odchádza, že nebude, že to celé ide dole kopcom, že ľudia pomaly nečítajú, nepočúvajú nič okrem rádioexpressu a podobných lahôdok, takže sa tupota na všetkých frontoch prehlbuje, až je takmer hmatateľná. Ak nie je toto znakom konca nejakej spoločnosti, tak potom čo? Zvrátila to korona? Zachraňovali ľudí

Rekonštrukcia
Telo-cvične,
Foto archív PlaST

Rekonštrukcia
Telo-cvične,
tanečníčka
a choreografka
Soňa Kúdelová
v akcii, Foto
archív PlaST

Rekonštrukcia
Telo-cvične,
tanečníci v akcii,
Foto archív PlaST

okrem lekárov aj filmy, hudba, knihy? Tvrдили, že hej. Dokedy to vydrží?

Keď sa 7. marca 2020 zastavil čas, pomyslenie na premiéry, derniéry a reprízy prichádzalo ako posledné. Navyše, domnievali sme sa, že je do dvoch týždňov po tom – niečo ako uholné prázdniny... Reakčný čas kinetickej reakcie je nepriamo úmerný veľkosti reagujúceho subjektu. V prípade presunu festivalu Nu Dance Fest z apríla 2020 na august 2020 pomohlo vyhnúť sa rozhodujúcemu dopadu predchádzajúcej poučky viaceru faktorov. Keď poviem, že sme skvelý tím, vyznie to nepatrične, ale sme. Nemohli sme sice uskutočniť performanciu na počesť Josepha Beuysa so sadením stromov deťmi zo ZŠ Ostredková, keďže duby sa v auguste nesadia, ale ostatné veci sa zázrakom podarilo uskutočniť. Mali sme pripravené štyri scenáre – všetci zahraniční hostia; len Nemci, Česi a Slováci; len Česi a Slováci; len Slováci. Podaril sa však scenár číslo jedna. Na chvíľu sme sa stali majstrami logistiky – ako všetky iné festivaly, podujatia, projekty, čítačky, koncerty, výstavy... V čase jarného vydania festivalu sme uviedli vtedy obľúbený formát kolektívnej online choreografie pod názvom E-CHO, do ktorého sa zapojila takmer päťdesiatka tanečníkov – amatérskych, súčasných i klasických. Podmienkou účasti bolo zaslanie sedemsekundového videa a výber čísla od 1 do 100 v zdieľanom dokumente. Pod každým číslom tak bola minichoreografia zaradená do poradia v rámci finálneho tvaru.

Festival Bratislava v pohybe 2020 nemal také šťastie. Konal sa v jesennom termíne, kedy nás čakala druhá vlna covidu. Väčšina predstavení bola zrušená. *Graces* talianskej choreografky Silvie Gribaudi a *Sapiens Territory* domáceho choreografa Yuriho Koreca boli jedinými, ktoré mohli diváci vidieť. Štvrtstoročnica existencie prvého slovenského medzinárodného festivalu súčasného tanca však našťastie

pripadla na rok 2021, kedy sa dýchalo o poznanie lepšie, takže sa festival uskutočnil podľa plánu.

Najproblematickejšími sa obmedzenia v súvislosti s korunou ukázali pri organizovaní prvej Slovenskej tanečnej platformy (historicky prvá sa uskutočnila v roku 2000, ale pre ďalšie nepokračovanie, a teda veľký časový rozdiel sa označovanie ročníkov začína nanovo). Showcasový formát je určený primárne pre zahraničných promotérov, ktorí potrebujú pochopiť domáci kontext, vidieť tanec na vlastné oči, zažiť osobný kontakt a následne zaujímavých umelcov s ich dielami pozvať na svoje festivaly. Je to odrazový mostík k medzinárodnej distribúcii diel, k presadeniu sa domácich umelcov na zahraničných fórach. Perspektívne vedie k partnerstvu, nie k submisívnej pozícii večného hostiteľa veľkých zahraničných mien. Pôvodne sa STP mala uskutočniť na jeseň 2020, no po dohode s hlavným partnerom – Fondom na podporu umenia – sa presunula na jar 2021. Keďže sa však i tak konala ako online event, tak sa, jednoducho povedané, minula účinku. Otázkou ostáva, prečo sa podujatie muselo uskutočniť v takejto forme, prečo sa prípadne stále nedalo uvažovať o presune, či za tým opäť nestáli najmä byrokratické prekážky, ktoré neumožnili zmysluplne využiť nemalé finančné prostriedky a produkčnú prácu organizátorov (Asociácia Bratislava v pohybe so spolurogizátormi PlaST, Divadelný ústav a AST). Symptomatickým sa zdá byť fakt, že sa STP mala konať v roku 2020, ktorý bol vyhlásený za Rok slovenského divadla ako oslava jeho storočnice. Akoby aj táto zhoda náhod chcela poukázať na do očí bijúci fakt postavenia živého (nezriadovaného) umenia v tejto čarovnej krajine.

Covidový „oddych“ sa však v istých momentoch pretavil aj do pozitívnych výstupov. Rezidenčný priestor pre súčasný tanec v bratislavskej Novej Cvernovke, Telo-cvičňa, sa v spolupráci PlaSTu (strešného občian-

skeho združenia pre nezriadovaný súčasný tanec na Slovensku) a Bratislavského samosprávneho kraja premenil na zmysluplné a navyše príjemné centrum, ktoré ako jedno z mála poskytuje rezidencie pre domácich a teraz už aj zahraničných choreografov. Okrem toho je tu možné vidieť aj predstavenia, diskusie či work-in-progress nových diel (a cez chodbu si dať kávu s už legendárnymi škoricovými hniezdami).

Jednou z akcií, kde sa pre tanec efektívne využila nevyhnutnosť online priestoru, bol projekt združenia Neskorý zber s názvom *Pohyblivý ateliér*. „Spoločná prechádzka po ateliéri tanečných miniatúr na platforme Spatial chat“, realizovaná za pomoci IT Richarda Choma a Michala Freriksa, bola zároveň predstavením i virtuálnou výstavou. Diváci sa pohybovali v online miestnostiach a sami si postupne vyskladali výsledný celok. Okrem iného tento projekt odkazuje na súčasnú umeleckú prax v galériách a múzeách, kde môžeme stále častejšie hovoriť o prítomnosti performatívnych umení.

Za pozitívne určite môžeme považovať aj všeobecné nerezignovanie na tvorbu nových diel počas výrazne sťažených podmienok v uplynulých dvoch rokoch. Keďže Fond na podporu umenia od roku 2022 neumožňuje financovať reprízy diel starších ako tri roky – čo je nelogický, nesprávny a zvrátený precedens, navyše týkajúci sa len nezriadovaných subjektov – aspoň bude čo hrať...

Dúfam, že dnes už môžeme hovoriť o post-kovidovom období. Za jeho syndróm môžeme medzi inými považovať aj prioritizáciu spoločného zdieľania. Je otázne, akými prostriedkami sme to v oblasti súčasného tanca schopní dosiahnuť, a či túžba neostane len v proklamatívnej rovine vyprázdnených anotácií, či nastane skutočný, definícií súčasného umenia náležiaci rituál zdieľania a výmeny informácií medzi divákmi a umelcami a nevyhrá konzervatívna optika a formálna estetizácia.

NDF 2020, v projekci
E-CHO Maja Štefančíková,
Foto Barbora Dolinajová

NDF 2020, publikum v čase
korony, Foto Šimon Lupták

Telo-cvičňa po rekonštrukcii,
festival Kontaminácie 2022,
Foto Natália Zajačiková